

*Kratki vodič o intersekcionalnom pristupu rodnoj ravnopravnosti
za donosiocice/teljke odluka u Crnoj Gori*

CRNOGORSKA TRANSRODNA ZAJEDNICA U FOKUSU RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

spektura

Ova brošura nastaje u politički važnom trenutku za feministički pokret, rodnu ravnopravnost, te samu TIRV zajednicu - u periodu kada se antirodni pokreti širom svijeta, ali i regionu, rasplamsavaju, uzimaju maha, te koordinisano, sa značajnim sredstvima i jakom infrastrukturom, napadaju ljudska prava i rodnu ravnopravnost, koristeći ih za dobijanje i/ili zadržavanje svoje političke moći. Iako ne na svom vrhuncu, još uvijek, u Crnoj Gori ne izostaju strategije anti-rodnog pokreta, koje su dale rezultate širom svijeta, unazađujući demokratiju, a dovodeći na pozicije moći desne, klerikalne struje, koje instrumentalizuju narušavanje ljudskih prava žena i LGBTIQ osoba za politički, ali i materijalni profit.

Godina u kojoj ova brošura nastaje označava deceniju pregovora Crne Gore u okviru procesa pristupanja EU, ali i deceniju od organizovanja prve Povorka Ponosa. Za to vrijeme, Crna Gora se dičila pozicijom „lidera u regionu” po pitanju poštovanja ljudskih prava LGBTIQ osoba, čime je omogućavan pinkwashing kao npr. kada je Javni servis RTCG, pokušao da instrumentalizuje Povorku ponosa, kako bi opravdao prenos ustoličenja mitropolita SPC Joanikija na Parlamentarnom kanalu. Uprkos deklarativno leaderskoj poziciji, Crna Gora je vrlo brzo došla do zemlje u kojoj je za devet mjeseci ubijeno najmanje pet žena, organizovana debata o pravu na abortus na Javnom servisu, u kojoj ne samo da je bilo uvaženo mišljenje Srpske pravoslavne crkve, već je svještenik Gojko Perović bio jedan od govornika, pritom zagovarajući zabranu abortusa pod maskom branjenja demokratije. Uz to, bivši ministar ekonomije Jakov Milatović je tražio konsultacije od mitropolita SPC povodom kreiranja politika nataliteta, dok je govor mržnje, zastupljen i u Skupštini Crne Gore, na svim osnovama porastao, naročito targetirajući žene, LGBTIQ osobe i osobe sa invaliditetom. Visok stepen tolerancije i oklijevanje u osuđivanju ovakvih stavova, osnažilo je jednu nasilnu atmosferu, u kojoj poslanici odbijaju da se izvine za izgovorenu riječ.

Ovo su samo neka od dešavanja u posljednjih 2 godine, koja pokazuju jačanje antirodnih narativa, dok vrlo često istovremeno izostaje snažna (re)akcija feminističkog pokreta, koja se svodi na nekoliko aktivnih, neumornih i glasnih feminističkih organizacija. U tom kontekstu, ova brošura ne samo da analizira određene segmente stanja rodne ravnopravnosti u odnosu na ljudska prava TIRV zajednice, već služi kao alat angažmana TIRV osoba da se suprotstave problemima koje kreiraju anti-rodne politike kroz pružanje ličnog doprinosa rodnoj ravnopravnosti, borbi ne samo za ljudska prava, već za cjelokupnu demokratiju u Crnoj Gori.

PRAVO NA LIČNI I TJELESNI INTEGRITET

Jedna od osnovnih prava za koje se pokreću za rodnu ravnopravnost bore je pravo žena na sopstveno tijelo, odnosno pravo da kontrolu nad istim imaju isključivo one. Bilo da je u pitanju bezbjednost od fizičkog nasilja u javnim i privatnim prostorima ili pravo na abortus - pokret za rodnu ravnopravnost zalaže se za tjelesnu autonomiju. U kontekstu prava trans zajednice princip tjelesne autonomije se odnosi i na pitanje prilagođavanja tijela - osjećaju vezanom za sopstveni rod, ali i na pitanje življenja svog rodnog identiteta, bez obaveze da budemo podvrgnuti prinudnoj sterilizaciji ili drugim medicinskim intervencijama. Crna Gora i dalje zahtijeva od transrodnih osoba da, kao preduslov za promjenu oznake pola u dokumentima, prođu nehumani proces sterilizacije, kroz podvrgavanje operativnom zahvatu uklanjanja reproduktivnih organa, kako bi trans osobe imale pristup ličnim dokumentima koja odgovaraju našem rodnom identitetu. Dodatno, jedno od ključnih prava koje pokreću za rodnu ravnopravnost zagovara jeste pravo svake osobe da samostalno i slobodno odlučuje o sopstvenom životu i tijelu, u kontekstu transrodnih osoba ovo bi podrazumijevalo pravo na samoodređenje - odnosno pravo svakog/e pojedinca/ke da odlučuje o sopstvenom rodnom identitetu bez ikakvih ograničenja nametnutih od strane državnih organa, kakvo je između ostalih upravo prinudna sterilizacija.

Šta prinudna sterilizacija znači za transrodne osobe koje žive u Crnoj Gori?

1 Ovaj operativni zahvat je trajan - jednom uklonjeni reproduktivni organi ne mogu se vratiti

2 Prinudna operacija bilo koje vrste ostavlja negativne psihičke i emotivne posljedice, te dovodi do dubokih trauma

3 Uklanjanje reproduktivnih organa može dovesti osobu u situaciju u kojoj je životno ugrožena (ukoliko nema pristup adekvatnoj hormonskoj terapiji)

4 Zahtijevanje sterilizacije u potpunosti oduzima reproduktivna prava osobe

5 Prinudna sterilizacija oduzima jedno od osnovnih prava osobi - da odlučuje o svom tijelu, svom životu i svom identitetu - pravo na samoodređenje

6 Ukoliko osoba ipak odbije da prođe proces sterilizacije ona je zbog činjenice da se njen lični opis ne poklapa sa ličnim dokumentima kontinuirano izložena situacijama u kojima je visok rizik od diskriminacije i nasilja

Kakav je evropski stav o sterilizaciji trans osoba?

* Parlamentarna skupština Savjeta Evrope je 2015.godine usvojila sveobuhvatnu rezoluciju o ljudskim pravima transrodnih osoba kojoj poziva sve zemlje članice da usvoje brzo, transparentno i dostupno pravno prepoznavanje roda koje se zasniva na samoodređenju bez dodatnih ograničenja. Crna Gora je članica Savjeta Evrope.

* Evropski sud za ljudska prava je u aprilu 2017.godine (oslanjajući se na Čl. 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima) donio presudu u slučaju A.P., Nicot, Garçon v France da da je zahtijevanje sterilizacije transrodnih osoba kao preduslova za promjenu oznake pola u ličnim dokumentima **grubo kršenje ljudskih prava.**

* Čak 75% država koje su članice Evropske unije su već ukinule ovu praksu, među njima su: Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Estonija, Francuska, Njemačka, Grčka, Irska, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Holandija, Poljska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španija i Švedska

GOVOR MRŽNJE

Principi rodne ravnopravnosti jasni su kada je u pitanju govor mržnje u javnom prostoru - on je u potpunosti neprihvatljiv, obavezno je da bude prepoznat kao takav, te da u skladu sa zakonom bude sankcioniran. Zakonski okvir koji se tiče govora mržnje i njegovog sankcionisanja u Crnoj Gori postoji, a drugim zakonima se prepoznaje da diskriminacija bilo koje vrste koju doživljavaju transrodne osobe jeste u svojoj suštini rodno zasnovana.

Kakve su posledice govora mržnje na transrodne osobe u Crnoj Gori?

1 Govor mržnje koji dolazi od strane javno vidljivih i prepoznatih ličnosti direktno utiče na stavove opšte zajednice, te samim tim utiče na nivo prihvatanja, odnosno neprihvatanja transrodnih osoba u društvu

2 Govor mržnje utiče na osjećaj sigurnosti u sopstvenoj zajednici

3 Ukoliko govor mržnje dolazi od strane predstavnika/ca institucija koje postoje da zaštite sve građane/ke Crne Gore to direktno šalje poruku zajednici koja je meta govora mržnje da ona nije poželjna i prihvaćena u sopstvenoj zajednici

Kakav je evropski stav o govoru mržnje?

✱ Evropska komisija je jasna u svojim stavovima prema govoru mržnje, te o načinu na koji je on tretiran u ovom momentu u Crnoj Gori. Ovaj stav očigledan je u izvještaju Evropske komisije iz 2020.godine u okviru kog u vezi sa poglavljem 23. poručuje da: Crna Gora treba da pojača kapacitete kada je u pitanju prijavljivanje, istraživanje, krivično gonjenje i adekvatno sankcioniranje svih zločina iz mržnje.

!@#\$%!@#\$

x#@\$\$%i

...

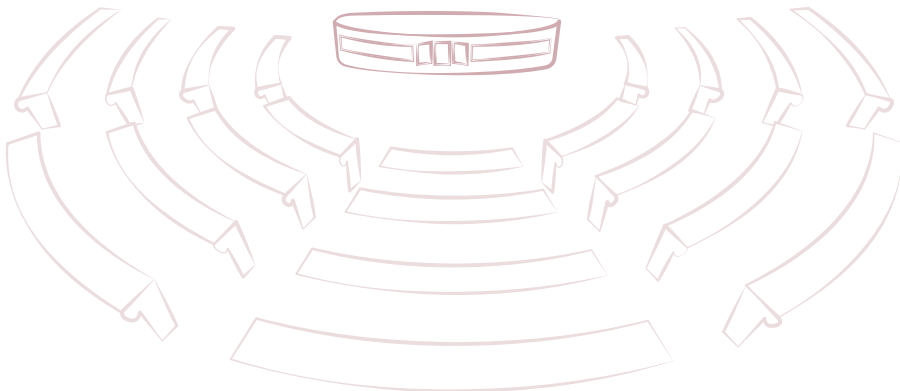
\$#@!% \$#@!%

@\$%ix#@\$\$%i

\$#@!% \$#@!%

POLITIČKA PARTICIPACIJA

Jedan od glavnih ciljeva svake borbe za rodnu ravnopravnost jeste upravo politička participacija žena koje su iz iste često izostavljene zbog niza sistemskih i društvenih faktora koji ih sputavaju na putu da podjednako budu zastupljene u procesima donošenja odluka i kreiranja politika koje se tiču njih kao žena, ali još važnije njih kao građanki. Ova nejednakost potiče iz patrijarhalnih normi koje podstiču samo jednu rodnu kategoriju da učestvuje u političkom životu a to su muškarci. Upravo ovaj problem produbljuje se kada su u pitanju transrodne osobe zato što je u tom slučaju rodno zasnovana diskriminacija i nivo predrasuda značajno povećan u odnosu na žene, te samim tim im je na svakom koraku participacija otežana ili čak u potpunosti onemogućena. Dodatni razlog tome je i činjenica da je prostor za političko učešće u Crnoj Gori izuzetno neprijateljski i nasilan, i ako je Crna Gora u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i Strategijom za rodnu ravnopravnost za period 2021-2025 u obavezi da kontinuirano ulaže napore ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti u svim oblastima - uključujući osnaživanje političkog učešća žena i transrodnih osoba.

Koje su posljedice nemogućnosti učestvovanja u donošenju odluka po transrodne osobe u Crnoj Gori?

1 Kao i svaka druga društvena grupa sa specifičnim potrebama i/ili statusom diskriminisanе društvene grupe mora imati pravo da sama sebe predstavlja i zastupa u institucijama koje kreiraju politike koje utiču i oblikuju njihove živote, oduzimanje ove mogućnosti vodi daljem kreiranju nejednakosti i nerješavanju postojećih predrasuda i poteškoća sa kojima se transrodne osobe susrijeću

2 U Crnoj Gori ne postoji nijedna transrodna osoba koja je politički aktivna!

3 Prava transrodnih osoba su duboko podzastupljena u svim politikama rodne ravnopravnosti!

Kakav je evropski stav o učešću transrodnih osoba u donošenju odluka?

* Tokom prethodnih nekoliko godina u različitim evropskim zemljama transrodne osobe ne samo da su počele da bivaju uključene u procese donošenja odluka i bivale uvrščivane u različite akcione i strateške planove kao društvena grupa na čijem se osnaženju i političkoj participaciji mora raditi, već su sve češće počele da bivaju izabrane da djeluju na vodećim pozicijama, najupečatljiviji primjer ovakve prakse je Belgija u kojoj je zamjenica premijera transrodna žena Petra De Sutter, te vrlo aktivna u kreiranju evropskih politika.

ŠTA VI KAO NAŠI PREDSTAVNICI/E MOŽETE DA URADITE?

1

Glasajte za **Zakon o pravnom prepoznavanju roda zasnovanom na samoodređenju** kad uđe u skupštinsku proceduru

4

Imajte na umu da su transrodne osobe glasači/ce - mi imamo politička uvjerenja i glasamo političke partije!

2

Reagujte protiv svakoga govora mržnje, naročito onda kada dolazi od vaših kolega i koleginja

5

Imajte na umu da osim činjenice da smo transrodne osobe, neki od nas imaju i druge identitete - pripadamo određenim nacijama, vjerskim zajednicama, adnim kolektivima. Naša prava nijesu jedino o čemu brinemo, ali ih ržimo izuzetno važnima!

3

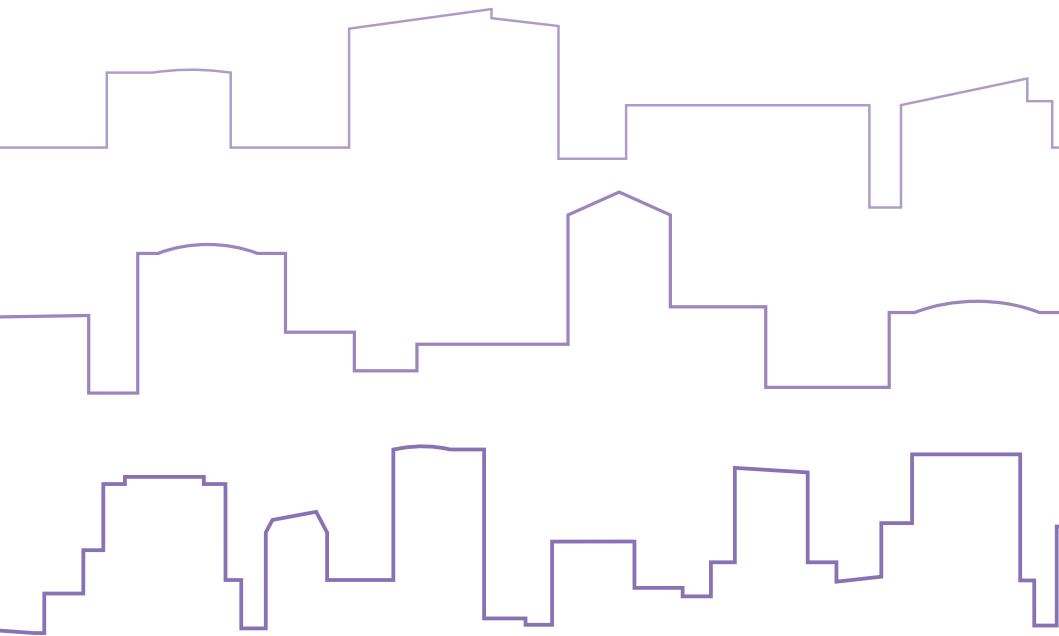
Uključite pitanja transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u svaku diskusiju o rodnoj ravnopravnosti - u rad Odbora za rodnu ravnopravnost, rad Ženskog kluba, zasijedanje Ženskog parlamenta, ali i rad drugih odbora, kada se bave temama zdravlja, socijalne zaštite, obrazovanja, radnih prava i ljudskih prava uopšte

O SPEKTRI

Asocijacija Spektra je nevladina organizacija vođena transrodnim i rodno varijantnim osobama, registrovana 2017. godine sa sjedištem u Crnoj Gori, odnosno Podgorici. Organizacija se fokusira na zajednicu transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba sa misijom da promovira prvenstveno rodnu ravnopravnost i ljudska prava LGBTIQ osoba. Naš rad se zasniva na principima feminizma i intersekcionalnosti. Aktivnosti koje sprovodimo su usmjerene na: zalaganje za društveno prihvatanje LGBTIQ osoba i rodnu ravnopravnost, pružanje adekvatne podrške i pristupa specifičnoj zdravstvenoj zaštiti TIRV zajednici kao i zalaganje za unapređenje zdravstvenog sistema, pružanje socijalnih usluga kao što su grupe samopodrške i vršnjačko savetovanje za TIRV zajednicu, kulturu i umjetnost, podizanje svijesti u opštoj javnosti, kao i edukaciju relevantnih institucija u vezi bezbednošću i zaštitom od nasilja TIRV zajednice, analizu medijskog predstavljanja TIRV zajednice kao i kontinuiranu edukaciju predstavnika/ca medija o afirmativnim načinima izveštavanja o ovim temama, izgradnju jake mreže saveza sa različitim srednjim školama u zemlji kako bi se obezbedila saradnja sa prosvjetnim kadrom i kako bi imali priliku da edukujemo učenike/ce srednjih škola. Na kraju, fokusirani smo na izgradnju snažnog intersekcionalnog pokreta za ljudska prava širom zemlje.

VRIJEDNOSTI

Pacifizam, samoodreženje, feministički principi, intersekcionalnost, poštovanje ličnog identiteta, integriteta i iskustava, transparentnost u radu, timski rad i kultura dijaloga, kritičko razmišljanje i integritet.

Za više informacija o položaju transrodnih osoba u
Crnoj Gori posjetite web sajt Asocijacije Spektra na
<https://asocijaciaspektra.org>

Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

spektura